

Oplosmidde- len in verf binnenkort verboden

FOTO: CHRIS PENNARTS

'Als jullie thuisklussen, wat gebruiken jullie dan?'

Drie maanden lang hebben vijftien verfpromotoren hun collega-schilders overal in het land indringend voorgelicht over verf zonder oplosmiddelen. Wim Eshuis van de Bouw- en Houtbond FNV: 'We hadden alle andere middelen al geprobeerd: overleg, intentieverklaringen, cao-bepalingen, maar er veranderde weinig.' De Verfcampagne heeft de politiek misschien wel net het extra zetje gegeven om tot een verbod van oplosmiddelen te komen.

Erik Pennekamp

De Verfcampagne was een succes. Meer dan drieduizend schilders zijn rechtstreeks benaderd. De regionale pers heeft volop verslag gedaan. 'Dit was zeker niet de laatste campagne', zegt Eshuis. Het belangrijkste doel van de Verfcampagne was om de leden te informeren over vervangende producten en die te propageren. Sommige schilders deden nogal meesmuilend over watergedragen producten: het zou niet lekker dekken, het zou niet soepel uitstrijken, het zou niet lang meegaan. Eshuis: 'Die mythen wilden we de wereld uit hebben. Veel schilders en hun werkgevers weten niets over de verschillende alternatieve producten. Die gebruiken ouderwetse producten van één of twee fabrikanten. Maar er zijn veel meer alternatieven te koop dan watergedragen acrylaat: high solids, watergedragen polyurethaanlakken en hybridelakken. De docenten van de Stichting Vakopleiding Schildersbedrijf moesten nodig worden bijgespijkerd. Ook zij hadden last van de mythen. Samen met de kaderleden die werden opgeleid tot verfpromotor, de docenten en de fabrikanten hebben we alle informatie over de verschillende verfsoorten gescreend.'

FEITEN

Het resultaat is de overzichtsposter 'Weg met oplosmiddelen'. Op deze poster staan 28 kenmerken van vijf verfsoorten naast elkaar, inclusief de traditionele alkydharlak ('gewone' verf). Van afbijtbaarheid en afbrandbaarheid tot vuilaanhechting en vulling. Eshuis: 'Over feiten praten is heel belangrijk. Daarom hebben we vierhonderd keer twee potten Drywood verf uitgedeeld om de mensen kennis te laten maken met andere producten. Het monopolie van Sikkens en Sigma, die vooral traditionele verf maken, moet maar eens worden doorbroken.'

Een half jaar geleden noemden tegenstanders de prijs van de alternatieve producten nog wel eens als argument. 'Een fabrikant als VEVEO zit 2% onder de prijs van het ouderwetse product. Sikkens en Sigma zitten daar 28 tot 45% boven. Hun grootste commerciële belang is nou eenmaal nog steeds de ouderwetse alkydhars.' Eshuis vindt dat er winst zit in watergedragen producten. Dat zit niet in de prijs, maar in de overschilderbaarheid: 'Na drie of vier uur kan er al een tweede laag op. Dat betekent dat je twee arbeidsgangen op één

OPS

In Nederland komen zo'n half miljoen mensen beroepshalve in aanraking met organische oplosmiddelen. Patiënten met Organisch Psycho Syndroom (OPS) klagen over: verminderde aandacht, slecht kunnen onthouden, niet meer logisch kunnen denken, bewustzijnsverstoring, slecht kunnen rekenen, waarnemingsstoornissen, niet meer kunnen samenvatten, oriëntatiestoornissen.

Het is moeilijk om een beeld te krijgen van de omvang van het probleem. Het ministerie van szw gaat uit van 2500 slachtoffers.

Acuut OPS

Acuut OPS kan optreden bij een korte blootstelling aan organische oplosmiddelen, bijvoorbeeld tijdens het schilderen met een oplosmiddelhoudende verf in een slecht geventileerde ruimte. Een zweverig gevoel, transpireren, duizeligheid, hoofdpijn, slaperigheid en misselijkheid kunnen dan voorkomen. De symptomen zijn het gevolg van een verminderde hersenfunctie: de hersencellen raken verdoofd. Bij grote hoeveelheden ingeademd oplosmiddel kan zelfs bewusteloosheid optreden. Bij dergelijke kortdurende blootstellingen zijn de verschijnselen van tijdelijke aard. Ze verdwijnen na enige tijd in de frisse lucht.

Chronisch OPS

Het verdwijnen van de symptomen duurt langer naarmate de periode van blootstelling langer duurt. Het kan dan wel een weekend duren voordat de symptomen verdwenen zijn. In zo'n geval is er sprake van een lichte vorm van OPS.

Bij blijvende blootstelling kunnen de schadelijke effecten geleidelijk ernstiger worden. Naast de verschijnselen van acuut OPS wordt het korte-termijngeheugen slechter en komen stemmingswisselingen voor. Er kunnen zelfs veranderingen in de persoonlijkheid optreden. De symptomen verdwijnen in de weekeinden of in vakanties vaak niet. In dit stadium kan herstel nog optreden, maar er kan ook sprake zijn van blijvende hersenschade.

OPS kan, als blootstelling nog langer duurde, blijvende schade opleveren waarbij geen (volledig) herstel meer mogelijk is. De verschijnselen lijken op de hiervoor beschreven verschijnselen, maar in versterkte vorm. Geheugenstoornissen treden op, evenals afwijkingen in het logisch denken en moeite hebben met het trekken van conclusies. Bijna altijd is de persoonlijkheid veranderd. Een ernstige vorm van OPS vertoont veel overeenkomsten met sommige vormen van dementie.

dag kunt doen. Dat scheelt enorm in de planning en in de voorzieningen die je per ruimte moet treffen.'

REVOLUTIE

Tot voor kort vormden de verffabrikanten met de werkgevers samen één front. Sommigen erkenden het bestaan van OPS, het Organisch Psycho Syndroom, niet eens. Maar de FOSAG, de club van de werkgevers, is inmiddels om. 'Partijen wensen voor binnentoepassing enkel het gebruik van oplosmiddelarme producten op waterbasis,' luidt hun standpunt nu.

Eshuis is daar heel tevreden mee: 'De FOSAG heeft duidelijk eieren voor zijn geld gekozen. Je mag wel van een revolutie spreken. Op hun congres heeft pas geleden zelfs iemand van de OPS-vereniging gesproken. Die kreeg een cheque van f 5000 mee voor de verenigingskas. In september hadden ze het nog over

OPS als een probleem voor zwart- en grijswerkers, over slechte kwaliteit van vervangende producten en over het feit dat ze afhankelijk waren van de verfindustrie. Nu zitten de verffabrikanten met een probleem. Die staan alleen.' Woordvoerder L. Knops van de FOSAG nuanceert de uitspraken van Eshuis. 'Wij erkennen geen collectieve schuld, maar als het gaat om vermindering van de blootstelling aan oplosmiddelen zijn wij het al jaren eens met de vakbond. Het is overdreven om van een revolutie te spreken. Ik zou het liever voortschrijdend inzicht willen noemen. Die f 5000 is ook geen afkoopsom, maar meer een blijk van respect.'

Knops ziet ook liever een vervangplicht dan een verbod. 'Een wettekst wordt al snel veel te star voor al die flexibele werkplekken die wij in onze branche kennen. Zuiver praktisch gesproken komen beide natuurlijk wel op hetzelfde

neer, maar de FOSAG wil het vooral praktisch houden.'

PROFILEREN

Op de afsluitende avonden die in elke regio zijn gehouden, bleken slachtoffers zich door de campagne gesteund te voelen. In soms emotionele bewoordingen probeerden zij hun collega's over te halen tot de alternatieve producten. Zij waren verreweg de beste promotoren. In de campagne zijn nog andere successen geboekt. Een groot schildersbedrijf als Van der Geest uit Leeuwarden heeft de reuzenzwaai van de werkgevers niet afgewacht. 'Die hebben nadrukkelijk gekozen voor mens- en milieuvriendelijk werken. Daar profileren zij zich mee in de markt. Andere bedrijven zijn daar in meegegaan. Die willen deel uitmaken van een moderne bedrijfstak, niet van een verstofte oude-mannen-branche.' Een verfgroothandel in Breda heeft het complete nieuwe pand in de watergedragen verf laten zetten. 'Zij gokten duidelijk goed. Watergedragen producten zijn gewoon de toekomst als oplosmiddelen verboden zijn.' Eshuis verwacht dat staatssecretaris De Grave in februari/maart met een voorstel in de Kamer komt, en dat in de loop van 1998 de vervangingsplicht en de beleidsregels een feit zullen zijn.

GESCHIEDENIS

In juni 1995 vroegen de kamerleden Vreeman en Marijnissen aan de toenmalige staatssecretaris Linschoten of hij de SER advies wilde laten uitbrengen over het Organisch Psychosyndroom (OPS). Dat advies kwam pas in mei 1997, en was verdeeld: de werkgevers aan de ene kant, de werknemers en de kroonleden aan de andere kant. Staatssecretaris De Grave ging mee met het standpunt van de werknemers: voor schilders, tapijtlijmers en parketleggers komt er op korte termijn een vervangingsplicht. De organische oplosmiddelen moeten dan worden vervangen door water. Voor de grafische industrie en voor autospuisers stelde De Grave zich voor arbobeleidsregels vast te stellen. Andere sectoren moesten nader worden onderzocht. Op 21 oktober werd in de vaste Tweede Kamercommissie voor Sociale Zaken duidelijk dat De Grave op steun van de Kamer kan rekenen, maar dat de Kamer

OPLOSMIDDELEN

Lijst van oplosmiddelen die OPS kunnen veroorzaken (niet uitputtend!) niet gechloreerde oplosmiddelen alcoholen aldehyden benzeencummeen (isopropylbenzeen) cyclohexaan ester ethanolether sethylacetaat ethylbenzeen n-hexaan 2-hexanon heptaan methanol methyl-n-butylketon styreen terpentina (thinner, white spirit) toluen tri-o-cresylfosfaat xyleenzwavelkoolstof gechloreerde oplosmiddelen 1,1-dichlooretheen 1,1,1-trichloorethaan 1,1,1-trichlooretheen ('tri') 1,1,2,2-tetrachloorethaan 1,2-dichloorethaan dichloormethaan chloroform (trichloormethaan) methylchloride (monochloormethaan) tetrachlooretheen ('per') tetrachloormethaan ('tetra') vinylchloride (monochlooretheen).

eigenlijk nog wel meer wil. De motie Middel stelt dat ook de autospuiters en de grafische industrie onder de vervangingsplicht moeten gaan vallen, dat alle economische sectoren moeten worden onderzocht op gebruik van oplosmiddelen en dat er elk jaar wordt gerapporteerd. De Grave is hiermee akkoord. Op 18 november is nog de motie Poppe aangenomen, waarin staat dat oplosmiddelen altijd moeten worden vervangen als dat technisch mogelijk is. Praktisch gesproken een verbod op oplosmiddelen dus. Het ministerie heeft met deze motie meer moeite, maar of hij nou wel of niet wordt uitgevoerd, de druk om oplosmiddelen te vervangen blijft groeien.

STEUN

De Bouw- en Houtbond is op afstand betrokken bij de twee 'solvent teams' (solvent = oplosmiddel) die slachtoffers opsporen en begeleiden. 'In het begin hebben we wel een rol gespeeld. Na een artikel in de Panorama in 1990 heb ik twee weken lang niets anders gedaan dan telefoontjes van slachtoffers beantwoorden. Daarna is de patiëntenvereniging OPS opgericht. Maar ook daar zitten we niet in de begeleidingscommissie. Daar moet je als bond wegblijven. We ondersteunen ze wel: financieel een beetje, en vooral met faciliteiten en hand- en spandiensten. En natuurlijk stemmen we met ze af wat we gaan doen.'

De oprichting van een landelijk behandelcentrum naar Deens model wil de bond samen met de solvent teams van de grond tillen.

De Stichting Arbouw neemt de medische screening van schilders voor zijn rekening. Iedere schilder die daar binnenkomt krijgt een vragenlijst over OPS voorgelegd. Is de score positief, dan

wordt hij doorverwezen naar een van de solvent teams.

De bond houdt zich nadrukkelijk wel bezig met de juridische kant van de zaak. 'Momenteel lopen er een kleine twintig procedures bij verschillende rechtbanken. Er is nog weinig jurisprudentie, dat willen we graag veranderen. Natuurlijk staan de claims hoog op onze verlanglijst. De slachtoffers verdienen genoegdoening.' De dreiging met claims werkt echt volgens Eshuis. Zowel het ministerie als de werkgevers hebben er inmiddels een hevige afschuif van. 'Voorkomen is beter dan betalen', lijkt het motto geworden.

HAMVRAAG

Opdrachtgevers zijn verantwoordelijk voor het bestek, en dus voor de keuze van onder andere verf. Een woningbouwcorporatie stelde op een bijeenkomst met schilders een vraag die de discussie meteen op scherp zette: 'als jullie thuis klussen, heren schilders, wat gebruiken jullie dan?' Voor Eshuis is er maar één antwoord: watergedragen verf.

DE AUTEUR

Erik Pennekamp is freelance journalist.

Informatie:

Bouw- en Houtbond FNV, tel. 0348-575575.

Vereniging OPS, P. Molegraaf, secretaris, tel. 035-6028842.

Solvent teams: Medisch Spectrum Twente, dr. G. Hageman, tel. 053-4872842,

Academisch Medisch Centrum, G. Van der Laan, arts, tel. 020-5664882.

Veilig werken in de bouw

Nu de overheid de Arbowet aanpast aan de Europese richtlijnen wordt een stroom van (soms ingewikkelde) informatie over veilig werken in de bouw uitgestort. Deze stroom is door specialisten van Aboma+Keboma systematisch geordend en op schrift gesteld. Publicaties, normen en richtlijnen voor veilig werken zijn in één ringband gebundeld. In Abomafoons, op praktijk gerichte informatiebladen, is actuele informatie opgenomen. Per jaar verschijnen enkele tientallen nieuwe informatiebladen. Informatie over de ringband 'Veilig werken in de bouw' bij Aboma+Keboma, Postbus 141, 6710 BC Ede, tel. 0318-631481, fax 0318-632013.

Werkdruk

De werkdruk in Nederland is hoog. De overheid besloot onlangs nog dat de werkdruk omlaag moet, want stress is en blijft één van de grootste oorzaken van ziekteverzuim in Nederland. Het boek 'Druk, druk, druk... Over spanning en stress' gaat in op dit probleem. En dat niet alleen, het boek zet de lezer zelfs aan het werk. De lezer leert namelijk hoe hij zijn eigen spanning terug kan brengen tot aanvaardbare proporties en stress in de toekomst kan voorkomen. Het boek biedt niet één zaligmakende methode, maar combineert verschillende manieren om stress aan te pakken. Naast aandacht voor de vaak irrationele manier van denken van mensen wat tot veel spanning kan leiden, wordt de lezer aangespoord stil te staan bij zijn leefwijze, zijn manier van ontspannen en zijn gedrag ten opzichte van anderen.

De uitgave 'Druk, druk, druk...' pakt het probleem grondig en bondig aan en bevat veel herkenbare voorbeelden. Het boek 'Druk, druk, druk...' kost f 33,50 en is te bestellen bij Thema, tel. 0418-540111 of via de boekhandel

ISBN 907051270X.